

Специфіка соціокультурних маркерів політичного дискурсу в мас-медіа (на прикладі аналізу публікацій польського журналу "Polityka" та українського журналу "Кореспондент")

У статті розглядається специфіка соціокультурних маркерів політичного дискурсу у мас-медіа на прикладі аналізу публікацій польського та українського журналів.

Ключові слова: соціокультурні маркери, політичний дискурс, журнал.

The article analyzed the specific of the sociocultural's markers of the polity's discours in the Ukraine's and Poland's mass-media.

Key words: sociocultural's markers, polity's discours, journal.

У статті вживаються терміни "соціокультурні маркери", "політичний дискурс", "мас-медіа". Соціокультурними маркерами ми називаємо такі семантичні та синтаксичні одиниці текстів, які відбивають смисл соціальної взаємодії суб'єктів та об'єктів політичного процесу. У значення терміна "політичний дискурс" вносимо такий смисл: складові елементи системи взаємодії політичних суб'єктів і об'єктів, що утворюють соціокультурний континуум як центр і периферію згаданої системи. У дослідженні терміном "мас-медіа" ми називаємо друковані інформаційні матеріали, опубліковані в двох популярних суспільно-політичних журналах, а саме: "Polityka" (Польща) та "Кореспондент" (Україна).

Стислий смисл проблеми, якій присвячена стаття, та актуальність її дослідження можна висловити такими тезами:

1. Відомо, що висвітлення будь-яких подій у засобах масової інформації, у тому числі мас-медіа в Україні та Польщі, об'єктивним шляхом пов'язане з фіксацією певних соціокультурних маркерів у текстах авторів інформаційних матеріалів.

2. Соціокультурні маркери експлікуються в політичних текстах. Політичними текстами ми називаємо такі, що містять інформацію про суб'єктів та об'єктів політики, про їх соціальні дії, взаємодії та відносини.

3. Експлікація взаємодії суб'єктів і об'єктів політичного процесу здійснюється авторами статей та фотографій, заміток та підписів, назв статей та лідів через вживання специфічних маркерів, які ми називаємо соціокультурними.

4. Пошук, опис та класифікація таких соціокультурних маркерів дозволить надалі укласти певний їх реєстр.

5. Згаданий реєстр можна буде ефективно використовувати для якісної підготовки спеціалістів-соціологів культури, культурологів, журналістів, спеціалістів з теорії масової комунікації.

Об'єктом дослідження ми обрали процеси функціонування соціокультурних маркерів у текстах політичних журналів Польщі та України.

Предметом дослідження стала специфіка соціокультурних маркерів політичного дискурсу в мас-медіа, зафіксована при аналізі публікацій польського журналу "Polityka" та українського журналу "Кореспондент".

Гіпотеза дослідження полягала у ствердженні про те, що соціокультурні маркери політичного дискурсу в мас-медіа, зафіксовані при аналізі публікацій польського журналу "Polityka" та українського журналу "Кореспондент", мають специфіку, яка виражена у таких характеристиках-критеріях:

- 1) аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності національних лідерів країн;
- 2) аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу;
- 3) розташування критичних статей відомих журналістів, учених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з інформаційними матеріалами (статтями, фотографіями, схемами, графіками, діаграмами), які висловлюють протилежну думку;
- 4) повідомлення про події у соціальних взаємовідносинах соціальних груп інших країн світу;
- 5) аналіз політичної, економічної ситуації у країні іноземними експертами різного рангу.

Було обрано такі методи дослідження: гіпотетико-дедуктивний метод, контент-аналіз, порівняльний аналіз, якісний і кількісний аналізи, метод ідеалізації.

Методика дослідження полягала у таких процедурах:

- 1) як друковані мас-медіа для аналізу було обрано популярний у країні журнал політичної тематики (для України – "Кореспондент", для Польщі – "Polityka");
- 2) методом випадкового вибору було визначено чотири роки видання із розрахунку один номер

на один рік; до вибраних номерів журналів потрапили такі:

а) "Polityka" (Польща): № 42 (1996), № 2 (1998), № 15 (2002), № 16 (2002);

б) "Кореспондент" (Україна): № 46 (2003), № 8 (2004), № 43 (2005), № 5 (2006);

3) аналізу підлягали соціокультурні маркери політичного дискурсу, перелічені у гіпотезі;

4) зафіксовані та описані соціокультурні маркери політичного дискурсу Польщі та України, зафіксовані у популярних журналах політичної тематики, піддавалися кількісній обробці та класифікації за типами і видами;

5) на базі інтерпретації одержаних кількісних та якісних результатів формулювалися висновки.

Результати дослідження відбито у таблицях 1, 2 та 3 (див. додатки).

Інтерпретація одержаних даних

Таблиця 1 відбиває показники частотності вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу у двох випусках журналу "Кореспондент": № 46 (85) за 2003 р. та № 43 (182) за 2005 р.

Аналіз даних таблиці 1 дозволяє визначити такі особливості. Із шести соціокультурних маркерів політичного дискурсу (п. 1–6) тільки в одному пункті визначені нульові показники (№ 46 за 2003 р.) та один вид маркеру (№ 43 за 2005 р.), що означає, на наш погляд, неадекватність обраного нами критерію виокремлення соціокультурних маркерів.

Тип критеріїв 1 "Аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності лідерів країн" (табл. 1, п. 1) дозволив зафіксувати 2 види маркерів, а саме: БП ("Біографії політиків"), ВКН ("Влада контролює народ"), що становили 6 % від кількості (100 %) всіх видів маркерів журналу № 46 (2003). У журналі № 43 (2005) за згаданим критерієм ми виокремили 12 (36,4 %) видів соціокультурних маркерів політичного дискурсу, а саме: ЗЦ ("Змагання" церков), ВІС ("Влада та історична справедливість"), КМВДП ("Контроль місцевої влади за діями президента"), ПСВ ("Політика і судова влада"), ВММ ("Влада та мас-медіа"), БП ("Біографія політика"), ВК ("Влада і корупція"), ЖВ ("Життя і влада"), Е ("Економічні проблеми"), ПЕ ("Президент та економіка").

При порівняльному аналізі кількісних і якісних показників видів соціокультурних маркерів, використаних у № 46 (2003) та № 43 (2005) журналу "Кореспондент", було встановлено, що за критерієм "Аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності лідерів країн" (табл. 1, п. 1) номери видання відрізняються. Так, при показнику 6 % наявності маркерів за згаданим критерієм у № 45 (2003) ми знайшли 36,4 % видів маркерів за тим же критерієм у № 43 (2005). На нашу думку, згадана розбіжність пояснюється:

1) соціальними змінами у 2005 р., порівняно з 2003 р., що потягнуло за собою й зміну політичного дискурсу в Україні;

2) більшою відкритістю українського суспільства у 2005 р. після "Помаранчевої революції" (2004), а отже, і більшим ступенем свободи слова, свободи думок, які можуть висловлювати журналісти, що й інформують соціальні групи, соціальні класи України про особливості політичного дискурсу.

Слід зазначити, що як у 2003, так і у 2005 р. випуски журналу певну площу присвячують розповіді про життя соціальної еліти, зокрема розповіді про життя політиків. Соціокультурний маркер "Біографії політиків" залишився незмінним, що є зрозумілим: у країні, де відбуваються соціальні зміни та катаклізми, громадяни не тримаються осторонь.

Тип критеріїв "Аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу" (табл. 1, п. 2) допоміг нам виокремити у № 46 (2003) журналу "Кореспондент" десять видів (30,3 %) соціокультурних маркерів політичного дискурсу. Серед таких маркерів: ІУ ("Імідж України"), БП ("Біографія політиків"), ЕРЕУ ("Експансія росіян на енергетичний ринок України"), УК ("Україна та катастрофи"), КРУ ("Конфлікти між Росією і Україною"), МГ ("Мас-медіа та голодомор в Україні"), УСНІД ("Україна та СНІД").

У № 43 (2005) "Кореспондента" ми виокремили 12,1 % соціокультурних маркерів, серед яких такі: УСОТ ("Україна та СОТ"), БП ("Біографії політиків"), ПН ("Президент і народ"), ІБМ ("Історичні біографії минулого").

Порівняльний аналіз кількості соціокультурних маркерів за критерієм 2 "Аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу", використаних у двох номерах журналу "Кореспондент", дозволив констатувати такі особливості:

1) у 2003 р. кореспонденти журналу у 2,5 разів частіше, ніж у 2005 р., інформують респондентів про перебіг подій у зовнішній політиці України, що може свідчити про важливість соціальних змін, що відбуваються в країні, для міжнародної спільноти, насамперед для СОТ, для НАТО, для створення ЄЄП;

2) водночас порівняння показників 2003 р. за критерієм 2 "Аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу" (30,3 %) із показниками за критерієм 1 "Аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності лідерів країн" (6 %) також свідчить про суттєву розбіжність; ціна такої розбіжності сягає кратності 6, що, на нашу думку, підкреслює штучний перекис у бік інформування суспільства України про "не наші справи", а про справи іноземні; ми вважаємо подібний перекис штучним перекичуванням інформації, відволіканням уваги суспільства від актуальних питань соціальних потрясінь, від "касетного скандалу", від перебігу по-

дій у "справі Гонгадзе"; з іншого боку, є версія й про те, що відкрите висвітлювання соціальних взаємин між представниками політичних суб'єктів України в 2003 р. для керівництва журналу "Кореспондент" було небезпечним, і саме тому інформаційний матеріал "фільтрується" як редакторським колективом, так і власником журналу, американським підприємцем Джедом Сандедом.

Аналіз кількості випадків вживання соціокультурних маркерів у № 46 (2003) та № 43 (2005) за критерієм 3 "Розташування критичних статей відомих журналістів, вчених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з інформаційними матеріалами (статтями, фотографіями, схемами, графіками, діаграмами), які висловлюють протилежну думку" підтвердив нашу думку про інформаційну закритість суспільства, тому що у № 46 не знайдено використання жодного з видів соціокультурних маркерів. У № 43 зафіксовано один (3 %) такий випадок, а саме соціокультурний маркер політичного дискурсу "Народ і судді" (НС). Подібний інформаційний вакуум пояснюється, на нашу думку, також слабкою здатністю представників української наукової та політичної еліти до аналітично-критичних публічних виступів проти негативних соціальних взаємодій політиків. Зрозумілим є такий факт щодо інформаційного простору 2003 р. в Україні. Менш зрозумілим ми вважаємо такий стан справ у 2005 р., коли "помаранчева" влада "дозволила" офіційну публічну критику представників соціальної еліти. На нашу думку, непоширеність критичних аналітичних матеріалів на шпальтах політичних газет і журналів України у 2005 р. може свідчити про журналістську соціально-інформаційну "незрілість" і неготовність журналу "Кореспондент", працівники якого є громадянами України.

Аналіз частоти вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу в журналі "Кореспондент" за 2003 та 2005 рр. за критерієм 4 "Повідомлення про події у соціальних взаємовідносинах соціальних груп інших країн світу" дозволив констатувати низку фактів.

У № 46 (2003) журналу "Кореспондент" зафіксовано 30,3 % соціокультурних маркерів політичного дискурсу, серед яких: 1) ПЕ ("Президент і економіка"); 2) БП ("Біографія політиків"); 3) СКК ("Соціальні катаклізми за кордоном"); 4) КП ("Критика політиків"); 5) ЕСША ("Економіка США"); 6) НКіно ("Новини зарубіжного кіно"); 7) США 11.09.01 ("Про теракт в США 11 вересня 2001 р."); 8) РГ ("Революція в Грузії").

№ 43 (2005) має 21,2 % соціокультурних маркерів політичного дискурсу України, а саме: 1) КВР ("Критика влади Росії"); 2) СКК ("Соціальні катаклізми за кордоном"); 3) СККТ ("Соціальні катаклізми за кордоном (тероризм)"); 4) КПВ ("Культура проти

влади"); 5) ЖППК ("Життя політичних партій за кордоном"); 6) БП ("Біографія політиків").

Порівняльний аналіз за критерієм "Повідомлення про події у соціальних взаємовідносинах соціальних груп інших країн світу" показників кількості використаних соціокультурних маркерів політичного дискурсу України за 2003 та за 2005 рр. на прикладі інформаційних матеріалів, надрукованих відповідно в № 46 та в № 43 журналу "Кореспондент", дав підґрунтя для таких висновків:

1. Про соціальні катаклізми за кордоном повідомлялося у 1,4 разів частіше в 2003 р., ніж у 2005 р., що, на наш погляд, пов'язано з відомими подіями листопада—грудня 2004 р. в Україні. У 2005 р. журналу "Кореспондент" не бракувало інформації про соціальні катаклізми, бо на порядку денному були події на кшталт соціальної революції в Україні.

2. Висновок, сформульований у п. 1, підтверджується і якістю соціокультурних маркерів: якщо у № 46 40 % інформації присвячено біографії політиків (20 %) і соціальним відносинам президента і працівників економічного сектору (20 %), то у № 43 біографії політиків аналізуються тільки у 10 % випадків, а стосункам президента і представників економічного сектору взагалі не присвячуються інформаційні матеріали.

3. Слід зазначити, що відслідковується ще одна тенденція: повідомлення в № 46 (2003) про соціальні катаклізми за кордоном ми знаходимо у 10 % випадків, а у № 43 (2005) такий показник вже дорівнює 30 % (соціокультурний маркер "Соціальні катаклізми за кордоном" — 20 % + соціокультурний маркер "Соціальні катаклізми за кордоном (теракти)" — 10 %). Вважаємо, що соціальна революція в Україні підштовхнула редакцію журналу "Кореспондент" не тільки реагувати на події в країні, а й розповідати про перебіг та наслідки схожих з українськими соціальних катаклізмів, що фіксувалися в історії розвитку інших країн світу. Отже, дозволимо собі передбачення: журналістський пошук інформації українцями про соціальні катаклізми в історії країн світу та подальший їх аналіз у медіапросторі України, в якій відбулася соціальна революція 2004 р., є цілеспрямованим інструментом впливу на масову свідомість споживачів інформації. Можливо, слід говорити про маніпуляцію масовою свідомістю через ЗМІ.

Досить невтішними є результати аналізу якості та кількості інформаційних матеріалів за критерієм 5 "Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних експертів різного кшталту" (табл. 2, п. 5). У № 46 був лише один (3 % !) випадок такого аналізу, а саме соціокультурний маркер "Рейтинг України у світі з якості засобів електрозв'язку (інформаційних технологій)" (РУЕ); у № 43 ми взагалі не знаходимо нічого схожого. Вважається за доцільне позначити таку характеристику, як суб'єктивність

і певний непрофесіоналізм українських журналістів періодичного видання "Кореспондент" щодо подання соціально-політичного аналізу соціальної революції в Україні з боку іноземних експертів різного рангу. Зауважимо, що у № 43 ми знаходимо критику та аналіз не стільки соціо-політичних подій, скільки подій, пов'язаних з науково-технічним прогресом засобів зв'язку в Україні. Як ми вважаємо, на подібну тактику журналістів впливали, з одного боку, острахи перед можливим закриттям видання, з іншого — відсутність будь-якого досвіду висвітлення інформаційних подій, пов'язаних з журналістським жанром експертного аналізу.

Цікавими, на нашу думку, є показники за критерієм 6 "Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних ЗМІ". Так, інформаційні матеріали у № 46 мають 30,5 % соціокультурних маркерів політичного дискурсу журналу "Кореспондент", тоді як № 43 — 27,3 %. Серед маркерів у № 46: 1) 40 % — ЗптаП ("Здоров'я Президента України та російські політики"); 2) 10 % — ІУ ("Імідж України"); 3) 10 % — ПтаОТ ("Політика та острів Тузла"); 4) 10 % — ЕРЕР ("Експансія росіян на енергетичний ринок України"); 5) 10 % — КзаЗЛ ("Компенсація з боку України за збитий літак"); 6) 10 % — УСНІД ("Україна та СНІД"); 7) 10 % — СУ ("Суд над сутенерами з України").

У № 43 знаходимо такі високочастотні та нечастотні соціокультурні маркери політичного дискурсу: 1) 44,4 % — КУВЗММ ("Критика української влади з боку закордонних мас-медіа"); 2) 10 % — АУЕМС ("Аналіз української економіки закордонними спеціалістами"); 3) 10 % — ЗУІММ ("Захист України з боку іноземних мас-медіа"); 4) 10 % — КСША ("Критика США"); 5) 10 % — НРІ ("Народ Росії та історія"); 5) 10 % — СКТК ("Соціальні катаклізми (теракти) за кордоном").

Порівняльний аналіз кількості та якості використаних у двох випусках журналу "Кореспондент" інформаційних матеріалів за критерієм "Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних ЗМІ" дозволив нам сформулювати такий висновок. Якщо у № 46 подавалися думки іноземних мас-медіа про здоров'я Президента України Л. Кучми в 40 % випадків, то у № 43 таких новин не тільки немає, а й змінюється оцінний мас-медійний вектор: у 40 % випадків спостерігаємо критику української влади з боку закордонних мас-медіа (83,3 % критики вміщено в фрагментах російських мас-медіа, таких як "Новые известия" від 02.11.2005; "Газета.ru" (01.11.2005); "Ведомости" (31.10.2005); "Московский комсомолец" (21.10.2005); "Новая газета" (31.10.2005). Отже, негативне, навіть зверхнє, ставлення Росії до України відчувається у цілеспрямованому, на наш погляд, доборі фрагментів інформаційних матеріалів, якими був наповнений на той період

(жовтень—листопад 2005) російський мас-медійний простір.

Виходячи з результатів порівняльного аналізу показників частотності вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу в двох випусках (№ 46 за 2003 р. та № 43 за 2005 р.) журналу "Кореспондент", ми сформулювали такі висновки:

1. Зафіксовано 66 (100 %) випадків вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу.

2. Найчастотніші такі маркери:

1) БП ("Біографії політиків") — 8 (12 %);

2) ЗптаП ("Здоров'я Президента України та російські політики") — 4 (6 %);

3) КУВЗММ ("Критика української влади з боку закордонних мас-медіа") — 4 (6 %);

4) ІУ ("Імідж України") — 3 (4,5 %);

5) СКК (СКТК) ("Соціальні катаклізми за кордоном", "Соціальні катаклізми за кордоном — теракти") — 3 (4,5 %);

6) ЕРЕР ("Експансія росіян на енергетичному ринку України") — 2 (3,0 %);

7) ВММ ("Влада та мас-медіа") — 2 (3,0 %);

8) УК ("Українці за кордоном") — 2 (3,0 %);

9) ЖВ ("Життя влади") — 2 (3,0 %);

10) УСНІД ("Україна та СНІД") — 2 (3,0 %);

11) ПН ("Президент та економіка") — 2 (3,0 %).

Показники частотності вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу в двох випусках (№ 15 від 13 квітня 2002 р. та № 16 від 20 квітня 2002 р.) польського журналу "Polityka" ми зафіксували у таблиці 2.

Усі показники аналізувалися за шістьма критеріями, за якими було зроблено аналіз інформаційних матеріалів українського журналу "Кореспондент".

За критерієм 1 "Аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності національних лідерів країн" у журналі "Polityka" всього було зафіксовано 17 (100 %) маркерів. Найчастотнішими соціокультурними маркерами політичного дискурсу в № 15 (2002) є такі: 1) 2 (11,8 %) — ЖПП ("Життя політичних партій"); 2) 2 (11,8 %) — Е ("Економічні проблеми"); 3) 2 (11,8 %) — ЖК ("Життя культури").

У № 16 (2002) журналу "Polityka" найчастотнішими критеріїв не було зафіксовано, тому що всі 17 (100 %) соціокультурних маркерів було використано по одному (5,8 %) разу. Серед таких, наприклад: АКС ("Аналіз кримінальних структур"); Е ("Проблеми економіки"); СП ("Соціальні проблеми"); П'ЕС-НМ ("Польща і ЕС, національні меншини"); ЕС-М ("ЕС і мова"); ПЦ ("Польща і цивілізація"); ЦСБ ("Церква і служба безпеки"); КПЄБ ("Культура і польсько-єврейські відносини") тощо.

Згідно з критерієм 2 "Аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу" в № 15 журналу "Polityka" ми знайшли два (100 %) таких соціокультурних маркери політичного дискурсу

су: РПК ("Ринок праці за кордоном") та ІМК ("Історія міжнародних конфліктів"), відповідно по 50 %. У № 16 зафіксовано 4 (100 %) маркери, а саме: 1) 25 % МК ("Міжнародні конфлікти"); 2) 25 % Є ("Єврейство"); 3) 25 % ІП ("Інвестиції Польщі"); 4) 25 % КАГ ("Критика антиглобалізму").

На жаль, за критерієм 3 "Розташування критичних статей відомих журналістів, учених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з інформаційними матеріалами (статтями, фотографіями, схемами, графіками, діаграмами), які висловлюють протилежну думку" ні в № 15, ні в № 16 журналу "Polityka" ми не знайшли жодного соціокультурного маркера політичного дискурсу.

При аналізі інформаційних матеріалів за критерієм 4 "Повідомлення про події у соціальних взаємовідносинах соціальних груп інших країн світу" в № 15 журналу "Polityka" ми знайшли 16 (100 %) соціокультурних критеріїв, з яких частотними є: 1) 25 % ЖК ("Життя культури, пов'язане з політичним дискурсом"); 2) 18,7 % УПЦ ("Життя політиків церкви"); 3) 12,5 % АДІ ("Активізація дій Ізраїлю"); 4) 12,5 % БП ("Біографії політиків").

У № 16 журналу "Polityka" за критерієм 4 ми знайшли 11 (100 %) соціокультурних маркерів політичного дискурсу, серед яких такі: 1) 36,4 % ПЗК ("Політика за кордоном"); 2) 18,2 % СШАТБС ("США та Близький Схід").

П'ятий критерій "Аналіз політичної, економічної ситуації у країні з боку іноземних експертів різного кшталту" аналізу інформаційних матеріалів № 15 та № 16 журналу "Polityka" дозволив зафіксувати тільки по одному соціокультурному маркеру політичного дискурсу, а саме: № 15 – 2,7 % ПБ ("Проблема безробіття"); № 16 – 3,0 % Е ("Проблеми економіки").

На жаль, перегляд інформаційних матеріалів за критерієм 6 "Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних ЗМІ" у № 15 та № 16 журналу "Polityka" не дозволив знайти жодного соціокультурного маркера політичного дискурсу.

Загальний аналіз кількості та якості використаних соціокультурних маркерів політичного дискурсу в журналі "Polityka" дозволив зробити такі висновки.

1. Усього було виокремлено 69 (100 %) соціокультурних маркерів політичного дискурсу.

2. Найчастотнішими з усіх описаних маркерів стали такі:

- 1) ЖК ("Життя культури, пов'язане з політичним дискурсом") – 8,7 %;
- 2) ПЗК ("Політика за кордоном") – 5,8 %;
- 3) УПЦ ("Життя політиків церкви") – 4,3 %;
- 4) БП ("Біографії політиків") – 2,9 %;
- 5) ЖПП ("Життя політичних партій") – 2,9 %;
- 6) Е ("Проблеми економіки") – 2,9 %;
- 7) ПБ ("Проблема безробіття") – 2,9 %;

8) СШАТБС ("США та Близький Схід") – 2,9 %;

9) АДІ ("Активізація дій Ізраїлю") – 2,9 %.

Таким чином, можемо констатувати, що серед найчастотніших соціокультурних маркерів політичного дискурсу в № 15 та № 16 за 2002 р. польського журналу "Polityka" є три: "Життя культури, пов'язане з політичним дискурсом", "Політика за кордоном" та "Життя політиків церкви".

Для здійснення порівняльного аналізу частотності використання та якості соціокультурних маркерів політичного дискурсу в зазначених номерах політичних журналів "Кореспондент" (Україна) та "Polityka" (Польща) ми склали таблицю 3.

Аналіз даних таблиці 3 зроблено за допомогою перенесення їх у діаграму 1 (див. додатки). Результати аналізу діаграми 1 дали можливість сформулювати такі висновки:

1. Показники аналізу інформаційних матеріалів, поданих у двох випусках українського журналу "Кореспондент" за 2003 і 2005 рр., а також у двох випусках польського журналу "Polityka" за 2002 р., за шістьма критеріями не мають ідентичності, що свідчить, на нашу думку, про наявність різних соціокультурних маркерів політичного дискурсу, що висвітлений у мас-медіа України та Польщі.

2. За критерієм 1 "Аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності національних лідерів країн" показник польського журналу "Polityka" (49,3 %) відрізняється від ідентичного показника українського журналу "Кореспондент" (8,7 %) у 5,6 разів на користь першого. Така кратність пояснюється, на нашу думку, підготовкою Польщі під керівництвом колишнього (2002 р.) президента О. Квасньєвського до вступу в Європейський Союз (ЄС), і тому соціальна взаємодія у внутрішньополітичній діяльності національного лідера Польщі висвітлюється більш активно, ніж соціальні відносини у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу.

3. У журналі "Polityka" досить широкими за своїм діапазоном є тематика і кількість (27 маркерів – 39,1 %) соціокультурних маркерів політичного дискурсу за критерієм 4 "Повідомлення про події у соціальних взаємовідносинах соціальних груп інших країн світу". Зазначений факт пояснюється, на нашу думку, великою увагою польських мас-медіа до особливостей соціальних взаємовідносин між членами соціальних груп та соціальних інститутів країн-членів ЄС.

4. Досить низькими є показники частотності соціокультурних маркерів політичного дискурсу, відображених у інформаційних матеріалах журналу "Polityka", за такими трьома критеріями (3, 5 та 6), а саме: критерій 3 "Розташування критичних статей відомих журналістів, учених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з інформаційними матеріалами (статтями, фотографіями, схемами, графіками, діаграмами), які висловлюють протилежну

думку" має показник 0 %, критерій 5 "Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних експертів різного кшталту" має показник 2,9 % та показник критерію 6 "Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних ЗМІ" дорівнює 0 %. Вважаємо, що низький рівень зазначених показників зумовлюється суб'єктивним небажанням редакційної колегії польського журналу "Polityka" у 2002 р. уміщувати поруч з матеріалами, що віддзеркалюють її (редколегії) соціокультурні позиції, протилежну думку, яку мають відомі журналісти, вчені, діячі культури. До того ж, редколегія не могла допустити аналітичні матеріали дописувачів-іноземних експертів різного кшталту, а також друк критичних матеріалів з боку іноземних ЗМІ. Вважається за доцільне зазначити у такому випадку, що № 15 та № 16 за квітень 2002 р. журналу "Polityka" не можуть називатися відкритими у подаванні інформаційних матеріалів. Те ж саме можна констатувати й щодо демократичності позиції редколегії зазначеного видання.

5. Аналіз подавання інформаційних матеріалів українського журналу "Кореспондент" у № 46 (2003) та № 43 (2005) свідчить про більший рівень збалансованості. Якщо у двох випусках польського журналу "Polityka" 88,4 % маркерів розподілені між двома показниками критеріїв 1 та 4, то в двох випусках українського журналу "Кореспондент" 96,8 % розподілені майже порівну між чотирма критеріями (1, 2, 4, 6). Аналіз змісту згаданих критеріїв дозволяє констатувати низку цікавих висновків (див. п. 6).

6. Польський журнал "Polityka" більше цікавлять інформаційні матеріали, що стосуються аналізу соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності національних лідерів країни, тоді як український журнал "Кореспондент" схильний орієнтувати респондентів на аналіз політичної, економічної ситуації у країні іноземними ЗМІ. Такий стан справ нашою висновок про незрілість та несамостійність позиції як України, так і журналістів, що тут працюють. Можна було б посилатися на те, що порівняно з Польщею Україна ще не має до сьогодні статусу члена ЄС і тому її мас-медійні позиції у 2003 та 2005 рр. віддзеркалювали позицію статусної невизначеності. Але ж слід зазначити й інше: хоча в 2002 р. Польща ще не була членом ЄС, її офіційні позиції віддзеркалювалися у пресі досить впевнено. Польський журнал "Polityka" у 2002 р. є більш впевненим у висвітленні внутрішньополітичних проблем Польщі та соціальних взаємовідносин соціальних груп інших країн світу, але менш мотивованим у сприйнятті критики з боку іноземних ЗМІ, експертів та офіційних польських опозиціонерів.

7. Український журнал "Кореспондент" також нерівномірно висвітлював перебіг соціальних дій, соціальних взаємодій та соціальних відносин між чле-

нами соціальних груп країни через використання специфіки соціокультурних маркерів політичного дискурсу.

Так, у журналі "Кореспондент" за критерієм 3 майже не фіксуються (1,5 %) соціокультурні маркери політичного дискурсу при вміщенні критичних статей відомих журналістів, учених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з матеріалами, які висловлюють протилежну думку. Також майже не позначаються (1,5 %) показники соціокультурних маркерів політичного дискурсу при висвітленні аналізу політичної, економічної ситуації у країні іноземними експертами (критерій 5).

Низькі показники (по 1,5 %) наявності соціокультурних маркерів політичного дискурсу зазначених критеріїв свідчать, на нашу думку, про небажаність їх вміщення на сторінках журналів (як українських, так і польських) через політичну та соціальну незрілість суспільств, про певний ступінь неготовності соціальних еліт, соціальних інститутів та соціальних класів і груп до виваженого і спокійного сприйняття критики ззовні. Такий факт свідчить також, на нашу думку, про молодість демократичних устроїв України і Польщі.

Результати аналізу показників таблиць 1–3 та діаграми 1 дозволяють сформулювати основні висновки дослідження:

1. Було передбачено, що соціокультурні маркери політичного дискурсу в мас-медіа, зафіксовані при аналізі публікацій польського журналу "Polityka" та українського журналу "Кореспондент", мають специфіку, яка виражена у таких п'яти характеристиках-критеріях:

- 1) аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності національних лідерів країн;
- 2) аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу;
- 3) розташування критичних статей відомих журналістів, учених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з інформаційними матеріалами (статтями, фотографіями, схемами, графіками, діаграмами), які висловлюють протилежну думку;
- 4) повідомлення про події у соціальних взаємовідносинах соціальних груп інших країн світу;
- 5) аналіз політичної, економічної ситуації у країні з боку іноземних експертів різного кшталту.

Висунуте передбачення було доведено не повністю.

2. Окрім соціокультурних маркерів політичного дискурсу, за п'ятьма передбачуваними критеріями (1–5) було зафіксовано ще один, а саме – критерій 6 "Аналіз політичної, економічної ситуації у країні з боку іноземних ЗМІ".

3. Дослідження показало, що соціокультурні маркери політичного дискурсу, висвітленого в інформаційних матеріалах журналу "Кореспондент" та журналу "Polityka", мають свою специфіку.

4. Специфіка соціокультурних маркерів політичного дискурсу журналів двох країн полягає у такому:

1) частотність вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу залежить від таких чинників:

– особливість культурних та політичних реалій періоду висвітлення інформації;

– суб'єктивність редакційної колегії друкованого засобу масової інформації (ЗМІ);

2) ступінь політичного, культурного, економічного, соціального "визрівання" суспільства певної країни;

3) офіційна державна позиція щодо оцінки певних подій у країні та у світі;

4) ступінь "відкритості" суспільства та існуючих у ньому ЗМІ;

5) ступінь готовності до висвітлення у мас-медіа результатів критичного аналізу, поданого іноземними експертами та іноземними ЗМІ;

6) ступінь готовності до висвітлення негативних аспектів соціальної дії та соціальної взаємодії у національних ЗМІ з боку вітчизняних відомих журналістів, політиків, учених, діячів культури.

1. *Кореспондент*. – 2003. – № 45 (85).

2. *Кореспондент*. – 2005. – № 43 (182).

3. *Polityka*. – 2002. – № 15 (2345).

4. *Polityka*. – 2002. – № 16 (2346).

Додатки
Таблиця 1.

Показники частотності вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу в журналі "Кореспондент" (Україна)

№ п/п	Критерій аналізу (тип соціокультурного маркера)	Вид маркера		№ журналу, рік видання	Вид маркера		№ журналу, рік видання		
		Код якості маркера, його повторюваність	Кількість		Код якості маркера, його повторюваність	Кількість			
			Число			%		Число	%
1.	Аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності національних лідерів країн	БП ВКН	2	6,0	№ 46 (85) 2003	ЗЦ ВІС КМВДП ПСВ ВММ-2 БП ВК ЖВ-2 Е ПЕ	12	36,4	№ 43 (182) 2005
2.	Аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу	ГУ-2 БП-2 ЕЕРУ УК-2 КРУ МГ УСНД	10	30,3	№ 46 (85) 2003	УСОТ БП ПН ІБМ	4	12,1	№ 43 (182) 2005
3.	Розміщення критичних статей відомих журналістів, учених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з інформаційними матеріалами (статтями, фотографіями, схемами, графіками, діаграмами), які висловлюють протилежну думку	-	-	-	№ 46 (85) 2003	НС	1	3,0	№ 43 (182) 2005
4.	Повідомлення про події у соціальних взаємовідносинах соціальних груп інших країн світу	ПЕ-2 БП-2 СКК КП ЕСША НКіно США11.09.01 РГ	10	30,3	№ 46 (85) 2003	КВР СКК-2 СККТ КПВ ЖППК БП	7	21,2	№ 43 (182) 2005
5.	Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних експертів різного кшталту	РУЕ	1	3,0	№ 46 (85) 2003	-	-	-	№ 43 (182) 2005
6.	Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних ЗМІ	ЗПтаП-4 ГУ ПтаСТ ЕРЕР КзаЗЛ СНДУ СУ	10	30,5	№ 46 (85) 2003	АУЕЗС КУВЗММ-4 ЗУІММ КСША НРІ СКТК	9	27,3	№ 43 (182) 2005
7.	ВСЬОГО МАРКЕРІВ ЗА ВИДАМИ:	БП- 5 ЗПтаП- 4 ГУ- 3 ЕРЕР - 2 УК- 2 УСНД- 2 ПМ- 2 ВКН- 1 КРУ- 1 МГ- 1 СКК- 1 КП- 1 ЕСША- 1 НКіно- 1 США11.09.01-1 РГ- 1 РУЕ- 1 ПтаСТ- 1 КзаЗА- 1 СУ- 1			№ 46 (85) 2003	КУВЗММ-4 БП-3 СКК (СКТК)3 ВММ-2 ЖВ-2 ЗЦ-1 ВІС-1 КМВДП-1 ПСВ-1 ВК-1 Е-1 ПЕ-1 УСОТ-1 ПН-1 ІБМ-1 НС-1 КВР-1 СККТ-1 КПВ-1 ЖППК-1 АУЕЗС-1 ЗУІММ-1 КСША-1 НРІ-1 СКТК-1			№ 43 (182) 2005
8.	Всього:	33	33	100	№ 46 (85) 2003	33	33	100	№ 43(182) 2005

Таблиця 2.

Показники частотності вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу в журналі "Polityka"

№ п/п	Критерії аналізу (тип соціокультурного маркера)	Вид маркера			№ журналу, рік видання	Вид маркера			№ журналу, рік видання
		Код якості маркера, його повторюваність	Кількість			Код якості маркера, його повторюваність	Кількість		
			Число	%			Число	%	
1.	Аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності національних лідерів країн	ЖПП-2 Е-2 ЖК-2 РТВ ВК КК ПВ КП СКП КзПП Крб. РП ГП НЗ	17	47,2	№ 15 (2345) 2002	АКС Е СП АВ П'ЕС-НМ ЕС-М ПЦ ЦСВ КПЕВ СКСт ВММ РО ВК ПЦЛ ЯГ ІЗ ВПК	17	51,5	№ 16 (2346) 2002
2.	Аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу	РПК ІМК	2	5,5	№ 15 (2345) 2002	МК Є П КАГ	4	12,1	№ 16 (2346) 2002
3.	Розміщення критичних статей відомих журналістів, учених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з інформаційними матеріалами (статтями, фотографіями, схемами, графіками, діаграмами), які висловлюють протилежну думку	—	—	—	№ 15 (2345) 2002	—	—	—	№ 16 (2346) 2002
4.	Повідомлення про події у соціальних взаємодіях соціальних груп інших країн світу	ЖК-4 ЖПЦ-3 БП-2 АДІ-2 РБСтal СШАAtal ВПУ ЧК ПК	16	44,4	№ 15 (2345) 2002	ПЗК-4 СШАтБС-2 ПВ СЖК ЗСКВ ЕК ПвСША	11	33,3	№ 16 (2346) 2002
5.	Аналіз політичної, економічної ситуації у країні з боку іноземних експертів різного ґатунку	ПВ	1	2,7	№ 15 (2345) 2002	Е	1	3,0	№ 16 (2346) 2002
6.	Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних ЗМІ	—	—	—	№ 15 (2345) 2002	—	—	—	№ 16 (2346) 2002
7.	ВСЬОГО МАРКЕРІВ ЗА ВИДАМИ:	ЖК-6 ЖПЦ-3 ЖПП-2 Е-2 ПВ-2 АДІ-2 БП-2 РТВ ВК КК КП СКП КзПП Крб РП ГП НЗ РПК ІМК РБСтal СШАAtal ВПУ ЧК ПК			№ 15 (2345) 2002	ПЗК-4 Е-2 СШАтБС-2 АКС СП АВ П'ЕС-НМ ЕС-М ПЦ ЦСВ КПЕВ СКСт ВММ РО ВК ПЦЛ ЯГ ІЗ ВПК МК Є П КАГ ПВіл СЖК ЗСКВ ЕК ПвСША			№ 16 (2346) 2002
8.	ВСЬОГО:	36	36	100	№ 15 (2345) 2002	33	33	100	№ 16 (2346) 2002

Примітки до таблиці 1:

2* – кількість статей
 УСНІД – Україна та СНІД
 УК – українці за кордоном
 УСОТ – Україна та СОТ
 ПН – президент та народ
 ІБМ – історичні біографії минулого
 СКК – соціальні катаклізми за кордоном
 СККТ – соціальні катаклізми за кордоном (тероризм)
 БП – біографії політиків
 ВКН – влада контролює народ
 ЗЦ – "змагання" церков
 ВІС – влада та історична справедливість
 КМВДП – контроль місцевої влади дій президента
 ПСВ – політики і судова влада
 ВММ – влада та мас-медіа
 ВК – влада і корупція
 ЖВ – життя влади
 Е – економічні проблеми
 ПЕ – президент та економіка
 МГ – мас-медіа та голодомор в Україні
 ІУ – імідж України
 КРУ – конфлікти між Росією і Україною
 ЗПтаП – здоров'я президента України та російські політики

ЕСША – економіка США
 Нкіно – новини зарубіжного кіно
 США11.09.01. – про теракт в США 11.09.2001
 РГ – революція в Грузії
 БП – біографії політиків
 КП – критика політиків
 КВР – критика влади Росії
 КПВ – культура проти влади
 ЖППК – життя політичних партій за кордоном
 РУЕ – рейтинг України з електрозв'язку (інформаційні технології)
 АУЕЗС – аналіз української економіки закордонними спеціалістами
 КУВЗММ – критика української влади закордонними мас-медіа
 КВІММ – критика влади України іноземними мас-медіа
 ЗУІММ – захист України іноземними мас-медіа
 КСША – критика США
 НРІ – народ Росії та історія
 СКТК – соціальні катаклізми (теракти за кордоном)
 НС – народ і суди
 ІУ – про імідж України
 ПтаОТ – політика та острів Тузла
 ЕРЕР (ЕЕРУ) – експансія росіян на енергетичний ринок України
 КзаЗЛ – компенсація з боку України за збитий літак.
 СУ – суд над сутенерами з України

Примітки до таблиці 2:

2* – кількість статей
 АКС – аналіз кримінальних структур
 БП – біографії політиків
 ВКН – влада контролює народ
 ЗЦ – "змагання" церков
 ВІС – влада та історична справедливість
 КМВДП – контроль місцевої влади дій президента
 ПСВ – політики і судова влада
 ВММ – влада та мас-медіа
 ВК – влада і корупція
 ЖВ – життя влади
 Е – економічні проблеми
 ПЗК – політика за кордоном
 ПЕ – президент та економіка
 СП – соціальні проблеми
 АВ – афери влади
 П'ЕС-НМ – Польща і ЄС, національні меншини
 ЄС-М – ЄС і мова
 ПЦ – Польща і цивілізація
 ЦСБ – церква і служба безпеки
 ЧК – Чорнобильська катастрофа
 ЗПМ – збереження польської мови
 ПО – проблеми освіти
 КПЄВ – культура і польсько-єврейські відносини
 СКСт – соціальні катаклізми, страйки
 РО – реформа освіти
 ВК – влада і корупція
 ПЦЛ – підвищення цін на ліки
 ЯГ – якість горілки
 ІЗ – інвестиції уряду в розвиток залізниці (ПКП)
 БПК – безробітні працівники культури

РТВ – реформи телебачення
 ЖПП – життя політичних партій
 ЖПЦ – життя політиків церкви
 КК – комерціалізація культури
 ПБ – проблема безробіття
 КП – конфлікт поколінь, старіння Польщі
 СКП – спільні комерційні підприємства
 СШАтБС – США та Близький Схід
 СШАтал – США та Ізраїль
 ПК-природні катаклізми
 СПЄС – самоідентифікація поляків в ЄС
 КВзПП – критика влади з боку політичних партій
 ЗСКВ – заборона страти колишніх військовополонених
 СЖК – соціальне життя за кордоном
 КрБ – критика безкультур'я
 ЖК – життя культури, пов'язане з політичним дискурсом
 РП – ринок праці
 ГІП – "гарна" історія Польщі
 НЗ – національні звичаї
 МК – міжнародні конфлікти
 Є – єврейство
 ІП – інвестиції Польщі
 КАГ – критика антиглобалізму
 РПК – ринок праці за кордоном
 ІМК – історія міжнародних конфліктів
 ПБіл – політика Білорусі
 ЕК – економіка за кордоном
 ПвСША – політика в США
 РБЄтал – Рада безпеки Європи та Ізраїль
 АДІ – активізація дій Ізраїля
 ВПУ – вибори до парламенту України
 КС – коміки світу

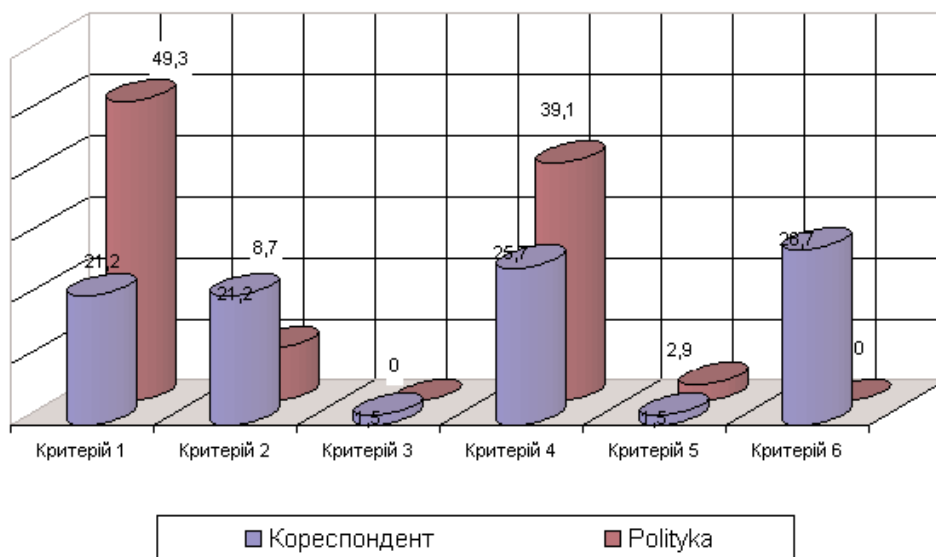
Таблиця 3.

Порівняння показників частотності вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу в журналах "Кореспондент" (Україна) та "Polityka" (Польща)

№	Критерії аналізу	Кореспондент		Polityka	
		кількість	%	кількість	%
1.	Аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності національних лідерів країн	14	21,2	34	49,3
2.	Аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу	14	21,2	6	8,7
3.	Розміщення критичних статей відомих журналістів, учених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з інформаційними матеріалами (статтями, фотографіями, схемами, графіками, діаграмами), які висловлюють протилежну думку	1	1,5	0	0
4.	Повідомлення про події у соціальних взаємовідносинах соціальних груп інших країн світу	17	25,7	27	39,1
5.	Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних експертів різного кшталту	1	1,5	2	2,9
6.	Аналіз політичної, економічної ситуації в Україні з боку іноземних ЗМІ	19	28,7	0	0
7.	УСЬОГО:	66	100	69	100

Діаграма 1.

Порівняння показників частотності вживання соціокультурних маркерів політичного дискурсу в журналах "Кореспондент" та "Polityka"

Примітки:

Критерій 1 – аналіз соціальної взаємодії у внутрішньополітичній діяльності національних лідерів країн.

Критерій 2 – аналіз соціальних відносин у зовнішній політиці суб'єктів політичного процесу.

Критерій 3 – розміщення критичних статей відомих журналістів, учених, політиків щодо соціальної взаємодії політиків поруч з інформаційними матеріалами (статтями, фотографіями, схемами, графіками, діаграмами), які висловлюють протилежну думку.

Критерій 4 – повідомлення про події у соціальних взаємовідносинах соціальних груп інших країн світу.

Критерій 5 – аналіз політичної, економічної ситуації у країні з боку іноземних експертів різного кшталту.

Критерій 6 – аналіз політичної, економічної ситуації у країні з боку іноземних ЗМІ.